

Fijne motoriek op de basisschool

1. Ontwikkeling van de fijne motoriek

Hoe er zicht wordt gehouden op de ontwikkeling van de fijne en schrijf motoriek in de basisschool.

De motorische ontwikkeling is onder te verdelen in de volgende motorische gebieden: evenwicht, grove motoriek, fijne motoriek, oog-handcoördinatie, lichaamsschema en ruimtelijke oriëntatie. Bij de fijne motoriek gaat het vooral om het gebruik van de handen en vingers. Een goede fijne motoriek heb je onder andere nodig bij kralen rijgen, knippen, knikkeren, knopen sluiten en uiteraard het schrijven. Voor het leren schrijven is niet alleen de fijne motoriek, maar ook de oog-handcoördinatie belangrijk.

Het kan moeilijk zijn om motorische problemen in de klas te signaleren, omdat er hier geen standaard test voor is, en omdat het ene motorische probleem het andere niet is. Ook is het verband tussen de verschillende motorische gebieden groot. Leerlingen kunnen zowel in de klas als in de gymzaal geobserveerd worden met betrekking tot de fijne motoriek. In de gymzaal kan gelet worden op de volgende zaken: moeite hebben met het vangen of gooien van een kleine bal of hier het hele lichaam bij bewegen. In de klas kan gelet worden op leerlingen die krassend kleuren, moeite hebben met het stapelen van blokken of het hanteren van een schaar.

In de onderbouw van de basisschool (groep 1 en 2) wordt er door leerkrachten nog veel aandacht besteed aan de ontwikkeling van de fijne motoriek, bijvoorbeeld door het maken van kralenplanken, spelen met constructiemateriaal en handvaardigheidopdrachten. Vanaf groep 3 verschuift de aandacht van fijne motoriek naar schrijfmotoriek. Leerlingen moeten steeds meer schrijven. Verloopt dit proces niet naar verwachting, dan wordt er vooral aandacht besteed aan een goede zithouding en pengreep.

Het is belangrijk om goed zicht te houden op de ontwikkeling van de fijne motoriek. Hiervoor kan een kleuterobservatielijst behorende bij een lesmethode voor het jonge kind gebruikt worden. Hierin wordt bijvoorbeeld beschreven dat een kind in de leeftijd van 4 jaar een koppoter kan tekenen, een draad door een grove naald trekt en een vouwblaadje in drieën vouwt. Een leerling van 5 jaar zou een poppetje met details moeten kunnen tekenen, binnen de lijntjes kleuren en de driepuntsgreep gebruiken. Voor kinderen vanaf 6 jaar zijn er minder observatie-instrumenten voorhanden. Het aangeven van mijlpalen in de fijn motorische ontwikkeling voor deze leeftijd is een stuk moeilijker, omdat kinderen nu weinig nieuwe bewegingen leren, maar geleerde bewegingen verfijnen, automatiseren en combineren.

2. Fijne motoriek in de onderbouw

Hoe een leerling met een zwakke fijne motoriek in de onderbouw geholpen kan worden.

In de meeste kleuterlokalen zijn vele materialen aanwezig om de motorische ontwikkeling te stimuleren. Hierbij valt te denken aan kralenplanken, puzzels, constructiematerialen, zandtafels en nog meer. Door de hoeveelheid tijd die er wordt besteed aan het ontwikkelen van de motoriek, vallen moeilijkheden daarin ook sneller op. Zoals eerder beschreven kan in de onderbouw gebruik

worden gemaakt van een algemene kleuterobservatielijst. Kinderen die daaruit opvallen, kunnen verder geobserveerd worden met het programma KOEK. Deze afkorting staat voor Korte Observatie Ergotherapie Kleuters en is ontwikkeld als observatie-instrument voor leerlingen in groep 2. De leerkracht kan dit gebruiken om deze kleuters in het laatste kleuterjaar beter voor te bereiden, zodat ze minder moeite zullen hebben met het (voorbereidend) schrijven.

3. Schrijfmotoriek in de bovenbouw

Hoe een leerling met een zwakke schrijfmotoriek in de midden- en bovenbouw geholpen kan worden.

In groep 3 leren kinderen in een relatief korte periode schrijven. Feit is echter dat veel kinderen in het begin van groep 3 nog helemaal niet aan schrijven toe zijn. De meeste kinderen pikken dit feilloos op, maar bij sommige leerlingen verloopt dit proces stroever. Het kan zijn dat een kind wat langer nodig heeft, omdat hij of zij er nog niet aan toe is. Sowieso is herhaling heel belangrijk. Ook kan er altijd voor gekozen worden om ander, voor de leerling gemakkelijker, schrijfmateriaal te gebruiken.

Voor leerlingen in de bovenbouw is het ook veel moeilijker om de oorzaak van een zwakke schrijfmotoriek te vinden. Er dient te worden gekeken naar leesbaarheid, vloeiendheid van het schrijven, pengreep en de sturing van de pen. Is de pengreep verkeerd of het schrijftempo te hoog, dan kan hier vrij gemakkelijk aan gewerkt worden. Wanneer het probleem echter in de vloeiendheid van het schrijven of de sturing van de pen zit, is het moeilijker op te lossen. In zo'n geval kan het goed zijn om een ergotherapeut naar het handschrift en de schrijfwijze van de leerling te laten kijken. Behandeling door een ergotherapeut is alleen in uitzonderlijke gevallen nodig. Vaak zijn enkele handreikingen voor in de klas voldoende.